

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการวิจัย

การดำเนินการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้ ผู้วิจัยใช้การดำเนินการวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Research) ใน 2 ลักษณะ คือการศึกษาในลักษณะชีวประวัติ และ ประวัติศาสตร์จากการบอกเล่า (Oral History) โดยการเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytic Description) ประกอบด้วยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) และเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ที่ถูกวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งมีประสบการณ์ร่วมกัน

แหล่งข้อมูล

เอกสารที่ใช้ในการค้นคว้ามุ่งดังนี้

1. เอกสารชั้นต้น (Primary Sources) เป็นเอกสารชั้นต้นที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์ ประกอบด้วย

บันทึกส่วนตัว

ร่างบทความ

2. เอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ประกอบด้วย

วิทยานิพนธ์

หนังสือทั่วไป

วารสาร

หนังสือพิมพ์

3. ประเภทบุคคล ได้แก่บุคคลหลัก ได้แก่ นายสรรพศิริ วิริยะศิริ

บุคคลรอง ได้แก่ กลุ่มบุคคลในครอบครัว ได้แก่ภรรยา พี่สาว กลุ่มผู้ร่วม

ปฏิบัติงานในบริษัท ไทยโทรทัศน์ กลุ่มผู้ได้บังคับบัญชาในบริษัท ไทยโทรทัศน์ จำกัด กลุ่มในวงการศึกษาด้านสื่อสารมวลชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาจากเอกสาร โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- สำรวจเอกสาร
- คัดเลือกเอกสารจากการสำรวจประเมินความเชื่อถือได้และความถูกต้องของเอกสารแต่ละฉบับ

ศึกษาจากประวัติศาสตร์บอกเล่า

โดยการสัมภาษณ์แนวลึก แบบไม่กำหนดคำถามคำตอบล่วงหน้า (Unstructured interview) เพียงแต่มีโครงของคำถาม เพื่อใช้เป็นแนวทางสัมภาษณ์ โดยนอกจากบุคคลผู้ถูกศึกษาแล้ว จะสัมภาษณ์บุคคลผู้เกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้เกี่ยวข้องในครอบครัว ประกอบด้วย
 - 1.1 นางอนงค์นาถ วิยศศิริ พี่สาวคนเดียว ซึ่งมีอายุห่างจากสรรพศิริ 13 ปีเป็นผู้เลี้ยงดูสรรพศิริ
 - 1.2 นางจิตรา วิยศศิริ ภรรยาของสรรพศิริ
2. กลุ่มผู้ที่ร่วมงานในองค์กรเดียวกัน ได้แก่
 - 2.1 นายสมชาย มาตาเจริญ ผู้ร่วมงานในฝ่ายข่าวและการประกาศ บริษัท ไทยโทรทัศน์ จำกัด ระหว่างปี พ.ศ.2498-พ.ศ.2500
 - 2.2 นายธรรมนุญ แสงรังษี อดีตช่างภาพสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 บริษัท บางกอก เอ็นเทอร์เทนเมนท์ จำกัด ซึ่งร่วมงานในฐานะผู้ได้บังคับบัญชาของสรรพศิริ ระหว่างปี พ.ศ.2512-พ.ศ.2514
 - 2.2 นายวินิจ บุญวิวัฒน์ อดีตหัวหน้าฝ่ายข่าวโทรทัศน์ สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 บริษัท ไทยโทรทัศน์ จำกัดระหว่างปี พ.ศ. 2518-พ.ศ.2519
 - 2.3 นายชัยยะ วรพันธ์ อดีตช่างภาพฝ่ายข่าวโทรทัศน์ บริษัท ไทยโทรทัศน์ จำกัดระหว่างปี พ.ศ.2518-พ.ศ.2519
 - 2.4 นางดวงใจ มหารักษ์กะ อดีตผู้สื่อข่าวและผู้ประกาศข่าว ฝ่ายข่าวโทรทัศน์ บริษัท ไทยโทรทัศน์ จำกัด ระหว่างปี พ.ศ.2518-พ.ศ.2519
3. กลุ่มนักวิชาการสื่อสารมวลชน ประกอบด้วย
 - 3.1 ร.ศ.จุมพล รอดคำดี คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - 3.2 ร.ศ.ดร.ดวงทิพย์ วรพันธ์ ผู้ช่วยอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และอาจารย์คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำถามสำหรับการสัมภาษณ์ เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open ended) ลักษณะไม่มีโครงสร้าง โดยยึดหลักของซิดดีเกอ (Siddique, 1982) ที่แนะนำให้ตั้งคำถามเรียงตามลำดับเวลา เป็นคำถามสั้นๆ แต่ละคำถามมีปัญหาเพียงข้อเดียว โดยไม่ตั้งคำถามนำที่จะทำให้ผู้ตอบจำเป็นต้องตอบรับหรือปฏิเสธเท่านั้น และมีกรอบคำถามดังนี้

1. ผู้เกี่ยวข้องในครอบครัว

- 1.1 ในความเห็นของท่านสรรพศิริ เป็นคนลักษณะใด มีจุดเด่นอย่างไร
- 1.2 สรรพศิริ ได้ทำหน้าที่ต่างๆในครอบครัวอย่างไร
- 1.3 ในแต่ละช่วงสำคัญของชีวิต โดยเฉพาะระหว่างการทำหน้าที่สื่อมวลชน สรรพศิริ ได้ดำเนินชีวิตอย่างไรบ้าง
- 1.4 นอกจากการทำงานแล้วในยามว่าง นายสรรพศิริ ได้ทำอะไรเป็นงานอดิเรก และการใช้เวลาในลักษณะดังกล่าว เป็นผลต่อความรู้สึกความนึกคิดของสรรพศิริอย่างไร

2. กลุ่มผู้ร่วมงาน

- 2.1 สรรพศิริมีบทบาทหน้าที่อย่างไรในหน้าที่การงาน
- 2.2 ในการทำงานสรรพศิริได้แสดงความสามารถออกมาอย่างไรบ้าง
- 2.3 ในการทำงานของสรรพศิริมีจุดเด่นและจุดด้อยอย่างไรบ้าง
- 2.4 อุปสรรคและแรงกดดันในองค์กรอย่างไรบ้างต่อการทำงานของสรรพศิริ
- 2.5 สรรพศิริมีคุณภาพการต่อองค์กรอย่างไรบ้าง
- 2.6 ในฐานะเป็นผู้ได้บังคับบัญชานายสรรพศิริได้แสดงออกถึงความเป็นผู้บังคับบัญชาอย่างไร
- 2.7 สรรพศิริได้บุกเบิกงานอย่างไรบ้าง
- 2.8 สรรพศิริได้นำความรู้ความสามารถและประสบการณ์ มาใช้ในการทำงานอย่างไรบ้าง
- 2.9 สรรพศิริได้แสดงถึงความเป็นผู้นำอย่างไรภายใต้วิกฤตการณ์ต่างๆ

3. กลุ่มนักวิชาการสื่อมวลชน

- 4.1 ได้รับทราบผลงานของสรรพศิริอย่างไรบ้าง
- 4.2 ผลงานนั้นมีผลต่อองค์กร สังคม อย่างไรบ้าง
- 4.3 คิดว่าสรรพศิริมีความเป็นนักสื่อมวลชนอย่างไรบ้าง
- 4.4 การแสดงออกของสรรพศิริในความเป็นนักสื่อมวลชน เป็นตัวอย่างได้หรือไม่อย่างไร
- 4.5 สรรพศิริมีคุณภาพอย่างไรบ้างต่อวงการสื่อมวลชน

ในการศึกษาจากประวัติศาสตร์บอกเล่า หลังจากสัมภาษณ์ในแนวลึกแล้ว ผู้วิจัยต้องตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ว่า มีความถูกต้อง แม่นยำและเป็นจริงเพียงใด ซึ่งมีหลักเกณฑ์ 5 ประการ คือ (Bogdan and Biklen, 1992)

1. ถามถึงแหล่งข้อมูล ชักถามว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ได้เรื่องราวที่เขาเล่า นั้น มาจากที่ใด เป็นประสบการณ์ของตนเอง หรือมีผู้อื่นเล่าให้ฟังอีกที่หนึ่ง ข้อมูลข้อเท็จจริงที่ผู้ให้สัมภาษณ์เล่า มีหลักฐานยืนยันประกอบหรือไม่ ตัวเลขที่อ้างถึงได้มาจากไหน เมื่อทราบถึงแหล่งข้อมูล ผู้วิจัย จะได้มีโอกาสพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลนั้นๆ ได้
2. ทดสอบความจำ ความแม่นยำ ความระมัดระวังของผู้ให้สัมภาษณ์ว่ามีมากน้อยเพียงใด
3. พิจารณารูปร่างหน้าตาของผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะพิจารณาผู้ให้สัมภาษณ์ว่า เขาอยู่ในฐานะที่จะเป็นผู้รู้เรื่องที่เขาเล่าได้แค่ไหน โดยจะให้น้ำหนักแก่ข้อมูลจากผู้บอกเล่าซึ่งอยู่ในฐานะผู้รู้เรื่องดีที่สุด
4. สังเกตความจริงใจได้จากน้ำเสียงท่าทาง วิธีการพูด หรือจากเนื้อหาสาระที่ผู้ให้สัมภาษณ์เล่า นอกจากนี้ยังพิจารณาได้จากการคำนึงผลประโยชน์ของผู้ให้สัมภาษณ์ว่า เขาจะได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์อย่างไร ถ้าเรื่องที่เขาให้สัมภาษณ์เผยแพร่ออกไป การพิจารณาในลักษณะนี้ ก็จะทำให้พอทราบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความจริงใจในการตอบแค่ไหน
5. ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งอื่น ในการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์บุคคลผู้เกี่ยวข้องหลายๆท่าน เพื่อให้ได้ข้อมูลมากที่สุดไว้ตรวจสอบกันเอง ประกอบกับข้อมูลจากเอกสาร ก็มีมีส่วนช่วยในการตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ได้มาก โดยเฉพาะเรื่องรายละเอียดประเภท จำนวน ตัวเลข ลำดับเวลา ปี ศักราช ชื่อสถานที่ บุคคลเป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

- การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากเอกสารและประวัติศาสตร์บอกเล่า จะยึดแนวทางวิเคราะห์ข้อมูลของ Bogdan and Biklen (1992) และ นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัทธินะ (2525) คือ
1. การวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเข้าหากัน จนเกิดเป็นเรื่องราวหรือคำอธิบาย โดยการตั้งคำถามว่า ใคร ทำอะไร เมื่อไหร่ ที่ไหน ทำไม อย่างไร
 2. การวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ เป็นการหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และผลลัพธ์.